

DALARNA

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning. Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals. Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan t.ex. dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Bläddra igenom studiematerialet tillsammans. Läs innehållsförteckningen och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte med studiehandledningens förslag till diskussionsfrågor, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Tilläggsmaterial och skönlitteratur

Boken Dalarna ger en översiktlig bild av landskapet. Cirklar som vill studera Dalarna mer ingående ur olika synvinklar kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se litteraturlistan s. 186. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning

till Dalarna? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. Den kan också berätta om ett strävsamt vardagsliv och ge perspektiv på den turistidyll man ofta möter som besökare.

Bland ”klassikerna” märks förstås Dan Andersson (bl.a. Kolvaktarens visor, 1915, och Svarta ballader, 1917), Erik Axel Karlfeldt (bl.a. Dalmålningar på rim, 1901 och Flora och Pomona, 1906) och Selma Lagerlöf (Jerusalem 1901, och Anna Svärd, 1928). I senare generationer är Verner Aspenström, Maj Hirdman, Martin Koch, Nils Parling, Aino Trosell, Erik Yvell några av alla författarnamn som är värda att uppmärksamma.

Hemströms och Wingborgs böcker kan ge fler lästips (se litteraturlistan s. 186). Be också biblioteket om förslag. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Dalarna kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade kartor och översiktskartor. Utnyttja dem som finns i boken och skaffa åtminstone en gemensam karta i större skala till cirkeln. Många Ortsnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En detaljerad karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa som avslutning på studiearbetet.

Det är intressant att läsa lokalpressen: se s. 7 i boken. Det som skrivs i tidningarna ger er närkontakt med vad som händer i landskapet även om er cirkel pågår i en helt annan landsända. Enklast följer ni förstås lokalpressen via Internet. En annan möjlighet är att korttidsprenumerera på en tidning, t.ex. medan cirkeln pågår och dela på kostnaderna. Lokaltidningar på webben kan ni t.ex. läsa på adresserna:

www.borlangetidning.com,
www.dalademokraten.com,
www.falukuriren.se,
www.moratidning.com.

Ta gärna del av kommunernas information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant. Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att göra sådana sökningar mellan sammankomsterna som ger er de tilläggsinformationer ni vill ha. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om näringslivet i Dalarna och mängder av turistinformation. Här är några hemsidor att börja söka på:

www.dalarna.se

Här finns adresser till alla turistbyråer i Dalarna, aktiviteter och evenemang; information om Dalarna: kommunerna, natur/miljö, näringsliv, samhällsinformation, möjlighet att beställa broschyrer och åtskilliga länkar till andra intressanta hemsidor om Dalarna. Beställ broschyrer m.m. från Turistinformation Dalarna, Trotsгатan 10-12, 791 83 Falun, Tel: 023-640 04, e-post: turistinformation@dalarna.se .

www.dalarnasmuseum.se

Hemsidan för läns museet i Dalarna informerar om samlingarna m.m.

www.siljan.se

Turistinformation om Siljansbygden.

www.w.lst.se

med information från a-ö om Dalarnas län.

www.daladirekt.com

”Nyheter om människor, händelser och företag i Dalarna”.

En resa i Dalarna

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt i Dalarna, så har ni god hjälp av kapitlet ”Dalarna runt” när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se, vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Hur ska ni åka dit? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans? Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till ”Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm” och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

Frågor att samtala om

Dalarnas natur

- Läs den inledande texten om Dalarnas natur. Vad tycker ni verkar vara mest speciellt med berggrund och natur i övrigt i Dalarna jämfört med ert eget landskap?
- Diskutera innebörden i begreppen urskog, naturskog och kulturskog och klargör skillnaden mellan dem. Vilka olika upplevelser ger det att ströva i gammal naturskog jämfört med planterad skog?
- Hur intensivt anser ni att vi ska utnyttja skogen i Sverige och med vilka metoder? Sympatiserar ni mest med dem som bl.a. förespråkar att stora arealer ska skyddas helt från avverkning eller dem som vill avverka mer skog än idag? Jämför med Naturskyddsföreningens och skogsindustrins ståndpunkter och motivera era ställningstaganden.
- Vilka förändringar i naturen i norra Dalarna tycker ni verkar mest hotfulla? Vilka skyddsåtgärder vill ni föreslå?
- Västerdalälven anses vara den mest skyddsvärda storälven söder om Norrland. Är vattenkraftutbyggnad i de sista större orörda älvsträckorna motiverad enligt er uppfattning? Var kan vi söka alternativa energikällor för att klara energiförsörjningen, om och när kärnkraften stängs av.
- Slättermarkerna växer igen i Siljansbygden och på många andra håll och antalet arter minskar. Försök att tillsammans minnas vilka blomsterarter som var vanliga i ängar

och hagar i er barndom och som nu blivit sällsynta eller försvunnit. På bergsmansgården Källslätten håller frivilliga entusiaster landskapet öppet fortfarande. Finns det något som kan göras i större skala tycker ni för att bevara/återskapa en naturtyp som är på väg att försvinna?

- ❑ Antalet björnar har ökat kraftigt under senare år, både i Dalarna och på andra håll i landet. Hur skulle ni reagera tror ni om ni mötte en björn i skogen? Vad talar för och emot att låta rovdjursstammarna fortsätta att växa?
- ❑ Gå tillsammans igenom hur Siljansringen uppstod. Finns några oklarheter? Om ni vill veta mer, gå t.ex. in på hemsidan: www.rattvik.se/naturmuseum.asp och besök Rättviks naturmuseum, som har en utställning om Siljansringen, under en resa i Dalarna.
- ❑ Vad lockar er mest att titta närmare på i södra Dalarnas natur: Frostbrunnsdalen, Tunaslätten, Säterdalen, Nedre Dalälvsområdet...?

Koppar, järn och upprorsmän

- ❑ Läs om Dalarnas äldsta historia fram till kristnandet. Vad tycker ni verkar mest typiskt för den jämfört med andra delar av landet?
- ❑ Järnframställningen har förändrats mycket under seklerna, från de äldsta myrmalmsblästorna fram till vår tids moderna stålverk. Försök att tillsammans spalta upp de största förändringarna under seklernas gång när det gäller teknik, energibehov, hur många som deltog i produktionen, hur arbetet organiserades. Jämför i första hand bergsmännen, bruken och de moderna stålverken.
- ❑ Vad var det som gjorde att Sverige kunde bli en så stor exportör av koppar och järn från Gustav Vasas tid och framåt?
- ❑ I skolan har vi alla läst om hur dalkarlarna tog aktiv del i rikspolitiken under 1400- och 1500-talen. Vad tror ni kan vara de mest säkra historiska fakta, till skillnad från krönikeberättarnas utbroderingar, i berättelserna om Engelbrekt, sturarna och Gustav Vasas?
- ❑ Varför handlade Gustav Vasas som han gjorde i förhållande till kyrkan tror ni? Kunde han

ha agerat smidigare och sluppit dalaupproren och Dackefejden?

- ❑ På flera ställen i kapitlet berättar författaren om bergsmännen. Beskriv hur de arbetade med koppar- och järnframställningen så tydligt ni kan.
- ❑ Vilka reflexioner gör ni om arbetsmiljön i Falu gruva efter att ha läst olika resenärers ögonvittnesskildringar?
- ❑ Hur tror ni det var att leva i en bergsmansby jämfört med ett järnbruk. Vilka för- och nackdelar kan de ha medfört att arbeta för en brukspatron jämfört med att vara självägande bergsman?

Ser ni några skillnader mellan hur industrialiseringen gick till i Dalarna jämfört med andra delar av landet?

Byaliv och folkkultur

- ❑ Gå gärna tillbaka till kartan på s. 78 när ni läser om olika slag av folkkultur i Dalarna. Har ni stött på den här indelningen i kulturhistoriska regioner tidigare?
- ❑ Vilka syften hade kungamakten med att understödja svedjefinnarnas invandring till Sverige? Vilka tror ni var huvudorsakerna till att svedjebruket upphörde i Dalarna?
- ❑ Vilka sädesslag odlades mest i Dalarna förr och med vilka växtföljder? Varför svältes djuren under vintern? Vilka stora skillnader ser ni mellan växtodling och djurhållning förr och i det moderna jordbruket?
- ❑ Läs om böndernas kosthållning förr på s. 83-84. Känns det frestande att pröva något av recepten?
- ❑ Har ni läst någon skönlitterär skildring av fäbodlivet eller hört någon berätta om det? Försök leva er in i och beskriva en fäbodkullas vardag. Vilka tror ni var de bästa och sämsta sidorna av fäbodlivet?
- ❑ Byarna i Dalarna är ofta stora, medan gårdarna är små. Försök förklara varför det blev så. Vilka av de gårds- och hustyper som nämns har ni själva sett? Vilka är de mest påfallande skillnaderna mellan en gammal nordsvensk gård och en modern bondgård?
- ❑ Vad tänker ni på när ni hör ordet dalmål-

ning? Räkna upp de kännetecken som ni kommer på och jämför med texten.

- ❑ Varför var bisysslor till jordbruket så viktiga i Dalarna? Vilka olika typer av hantverk/hemslöjd var de viktigaste binäringarna i olika delar av Dalarna? Har ni själva provat några av de hantverk som beskrivs? Är det viktigt att försöka bevara gamla hantverkstekniker i vår tid? Varför i så fall?
- ❑ Vilken uppfattning har ni om folkdräkterna idag, är de mest en museal kvarleva från ett utdött bondesamhälle? Eller ska man se dem som inslag i en levande bygdetradition som gynnar textil hantverksskicklighet? Läs vidare i Trotzig-Danielssons bok (se s. 186) om ni vill veta mer om sockendräkterna i Dalarna.
- ❑ Folkmusiken fick en renässans först efter att Anders Zorn arrangerat en spelmanstävling i Gesunda 1906 och sedan under andra hälften av 1900-talet. Hur skiljde sig orsakerna till att folkmusiken hade tappat i popularitet åt mellan dessa båda tillfällen?
- ❑ Jämför spelmannens roll i bondesamhället med folkmusikens ställning idag. Vilka likheter och skillnader ser ni?
- ❑ Försök leta fram och lyssna på inspelningar av låtar som gjorts av de spelmän som nämns i texten. Vilka typer av låtar gillar ni bäst?
- ❑ Varför tror ni att just Dalarna så länge stått i centrum för intresset när det gäller midsommarfirande, en tradition som ju är livaktig i hela landet?
- ❑ Hur uppstod dialekterna? Varför lever de kvar starkare i vissa delar av landet än i andra?

Dalarna runt

- ❑ Många museer i Dalarna presenterar en intressant kulturpersonlighet: Jularbomuseet i Avesta, Jussi Björlingmuseet i Borlänge, Carl Larssonmuseet i Sundborn, Karlfeldtmuseet i Sångs, Zornmuseet i Mora . . . Vilka fördelar har museet som presentationsform när det gäller att visa upp en intressant personlighet?
- ❑ Vilka olika slags dalahantverkare skulle ni vilja se i arbete under en resa i landskapet?
- ❑ Dalarna har många besöksvärda bruksmiljöer och några av dem omnämns helt kort i kapitlet. Vilka får ni lust att veta mer om och se i verkligheten?
- ❑ Vackra hembygdsgårdar välkomnar besökaren överallt i Dalarna. Vad tycker ni att man väntar sig att få se och uppleva på en välskött hembygdsgård?
- ❑ Många evenemang med anknytning till musik och folkkultur konkurrerar om besökarnas intresse under sommarmånaderna. Vilka skulle ni själva helst vilja vara med om?
- ❑ Ett enkelt nöje under Dalaresan kan vara att hålla räkning på hur många gånger man passerar Dalälven. Det blir lätt många! Kan ni tänka er något annat landskap som präglas så starkt av *ett* vattendrag och *en* sjö som Dalarna av Dalälven och Siljan?
- ❑ Vilka fem sevärdheter skulle ni helst vilja se under en egen resa i Dalarna. Skriv gärna ner era svar var och en och jämför sedan. Varför valde ni just dessa sevärdheter? Och vad är det egentligen som gör en sevärdhet sevärd? På köpet har ni också fått grundplaneringen till en egen resa.

Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm,
Tel. 08-709 04 00
Får kopieras fritt
ISBN 91-574-7762-0